
Jakov
JELINČIĆ

Pazin

MATIČNE KNJIGE
UMRLIH VAŽAN IZVOR
ZA POVIJEST ZDRAVSTVA
(Primjer matičnih knjiga umrlih župe
Vodnjan od 1815. do 1893.)

Matične knjige svakako su jedan od najvažnijih izvora za povijest jednog mjesta odnosno jedne župe, jer župa je često šire, pa i mnogo šire područje od određenog mjesta.

Matične su knjige u nekim župama vođene mnogo prije od donošenja odluke o njihovu vođenju. Odluka je donesena 11. studenog 1563. na 24. sjednici velikog Tridentuskog koncila. Čitatelja koji se želi bolje upoznati s poviješću vođenja matičnih knjiga upućujem na postojeću stručnu literaturu, a ovdje samo navodim najosnovnije podatke.¹ Pokušat ću samo odgonetnuti razlog zašto je odredba o vođenju matičnih knjiga umrlih donesena punih 51 godinu nakon tridentske koncilske odluke od 11. studenog 1563. godine. Naime, odredba o vođenju matice umrlih donesena je istom 1614. godine.

Donošenjem odredbe iz 1563. godine Katolička je crkva ustvari ozakonila jednu praksu, doduše ne tako raširenu, vođenja matice krštenih i vjenčanih. Lutherov raskol prisilio je Crkvu na obnovu *in capite et in membris* i doveo do sazivanja Tridentuskog koncila. Na 24. sjednici Koncila donesena je odluka da su svi župnici dužni voditi matične knjige krštenih i vjenčanih. Crkva je željela imati podatke o ljudima koji su joj ostali vjerni, odnosno o svojim pri-

¹ Nataša BAJIĆ-ŽARKO, Splitski antroponimi krajem XVI. do 30. godina XVII. stoljeća (dalje: Splitski antroponimi), u: *Čakavska rič*, I./1986., 23.-122.; Ivo FICOVIĆ, Zbirka matičnih knjiga Historijskog arhiva u Dubrovniku, *Arhivski vjesnik*, XXV., Zagreb 1982., 7.-35.; Jakov JELINČIĆ, Matične župne knjige govore o nama (dalje: Matične župne knjige), u: *Postira Izbornik radova u povodu 400. obljetnice župe (1581.-1981.)* (dalje: *Postira*), Postira 1981., 107.-136.; Jakov JELINČIĆ, Matične knjige Buzeta, važan izvor za proučavanje buzetske povijesti (dalje: Matične knjige Buzeta), *Buzetski zbornik*, 9., Buzet 1985., 105.-119.; Ante STRGAČIĆ, *Inventar matičnih knjiga Državnog arhiva*, II, Zagreb 1959, 485-539.; Dražen VLAHOV, Matične knjige u Povijesnom arhivu u Pazinu, u: *Vjesnik istarskog arhiva*, sv. 2-3, Pazin 1944, 277.-309.; *Vodnik po matičnih knjigah za območje SR Slovenije*, I, Ljubljana 1972.

padnicima. Nakon 51 godine, kako sam naveo, donesena je odluka o vođenju knjige umrlih i knjige Stanja duša (*Status animarum*). Pretpostavljam da je u međuvremenu Crkva uvidjela manjkavost propisa i donesena je odluka o vođenju nove matice. Crkvi nije bilo bitno, na početku, ni od čega je čovjek umro ni u kojoj godini, tako da u starijim maticama rijetko nalazimo navedene podatke. Bilo joj je, međutim, jako bitno je li pokojnik prije smrti obavio ispovijed, je li se pričestio i primio posljednje pomazanje i tako preminuo kao pobožni pripadnik Crkve. Stoga je u starijim upisima bila najvažnija naznaka upravo to je li pokojnik primio sakramente umirućih.

Kasnije se navodi životna dob, te sporadično, *morbus seu causa mortis*, tj. bolest odnosno uzrok smrti. Župnici su, uglavnom, navodili bolest onako kako se njima činilo, jer su rijetka mjesta imala liječnika. Kasnije uočavamo stručne izraze, kao *tifus*, *dizenterija*, *tifusna groznica*, *angina*, *upala pluća* itd. Sve više mjesta imalo je liječnika pa je župnik upisivao naziv bolesti na temelju liječnikove potvrde.

Da bi se došlo do podataka o bolesti ili uzroku smrti potrebno je iščitavati mnoge starije upise, jer su se upisi, kao i upisi u drugim knjigama, vodili narativno. Istom Patentom Josipa II., od 20. veljače 1784. godine, propisano je da se matične knjige vode po rubrikama koje su se, uz male preinake, sačuvale do danas.

Ovdje treba reći da je ta odredba važila samo za područje koje je spadalo pod austrijsku krunu, dok su za područje koje je spadalo pod mletačku upravu, rubrike uvedene 1815., a u nekim župama tek oko 1820. godine, pa i kasnije.

Zanimljivo je napomenuti da se u Vodnjanu tek od 18. svibnja 1825. navodi podatak o sakramentima umirućih i to tako da je u rubrici *tempus mortis* (*vrijeme smrti*) napravljena okomita crta, te je 1/3 rubrike ostavljena za *tempus mortis*, a 2/3 za *sacramenti ricevuti* (*primljeni sakramenti*).

Kratkotrajna francuska vlast izuzela je vođenje matica od župnika i ovaj zadatak povjerila načelnicima. Nakon što je vlast ponovno preuzela Austrija, vođenje ovih knjiga opet preuzimaju župnici time što su vodili posebno crkvene, a posebno državne matice te su na taj način bili pod crkvenom i državnom kontrolom.²

Nakon Drugog svjetskog rata nova je, komunistička, vlast izuzela vođenje matičnih knjiga iz ingerencije Crkve,³

² Opširnije vidi: Nataša BAJIĆ-ŽARKO, Splitski antroponimi, 26.

³ Vidi: Opća uputstva za sastav i vođenje državnih matičnih knjiga Ministarstva unutrašnjih poslova FNRJ od 4. IV. 1946, br. 3182; Pravilnik

ali župnici i dalje vode crkvene matične knjige.

Naglasak u ovom radu je na matičnim knjigama umrlih kao izvoru za povijest zdravstva.

Treba reći da je za proučavanje raznih epidemija, kao i raznih bolesti općenito, kao uzroka smrti, posebno važan *Popis naziva bolesti* tiskan 1863. godine (*Index denominationum morborum diversorum conditionum et personarum, artium atque opificiorum ad usum inscriptionis in libros parochiales*). On donosi nazive bolesti i raznih zanimanja kako ih treba upisivati u maticama i to na latinskom, njemačkom i talijanskom jeziku.

Budući da je ovaj Popis iz 1863. godine, vrlo je zanimljiv jedan stariji popis koji nije objavljen, a nalazi se u matičnoj knjizi umrlih župe Sveti Petar u Šumi iz 1772. do 1837. godine pod naslovom *Nomi diversi delle Malatie*.

Zašto sam uzeo upravo matične knjige umrlih Vodnjana i zašto baš navedeno razdoblje? Ove su knjige dobro sačuvane i pisane su po rubrikama. Nadalje, budući da se knjige nalaze na tri mjesta, a sačuvane su za veliko vremensko razdoblje, bilo bi gotovo nemoguće kompletno ih obraditi u relativno kratkom vremenu.

Jakov Jelinčić
Matične knjige umrlih važan izvor za povijest zdravstva (Primjer matičnih knjiga umrlih župe Vodnjan od 1815. do 1893.)

Sačuvanost matičnih knjiga župe Vodnjan

Vodnjanske matice dobro su sačuvane. Dio knjiga se čuva u Župnom uredu u Vodnjanu (ŽUVo), dio u Matičnom uredu u Vodnjanu (MUVo), a dio u Državnom arhivu u Pazinu (DAPA). Kako je do toga došlo? Nova vlast je 1948. oduzela velik dio matičnih knjiga iz župnih ureda. Neki su župnici uspjeli zadržati starije matice, te se tako dogodilo da se knjige čuvaju na više mjesta. Navodim ih po vrstama (matične knjige krštenih – MKKršt; matične knjige vjenčanih – MKV i matične knjige umrlih – MKU) kronološkim redom uz naznaku mjesta čuvanja:

MKKršt.	1559.-1641.	ŽUVo
MKKršt.	1641.-1689.	ŽUVo
MKKršt.	1690.-1723.	ŽUVo
MKKršt.	1723.-1759.	ŽUVo
MKKršt.	1773.-1816.	ŽUVo
MKKršt.	1815.-1827.	DAPA
MKKršt.	1827.-1846.	DAPA
MKKršt.	1847.-1866.	DAPA
MKKršt.	1867.-1878.	DAPA

o sustavu i vođenju državnih matičnih knjiga Ministarstva unutrašnjih poslova NRH od 31. VIII. 1946., br. 38995/46. i Dražen Vlahov, *Matične knjige*, 287.

Jakov Jelinčić

**Matične knjige
umrlih važan izvor
za povijest zdravstva
(Primjer matičnih knjiga
umrlih župe Vodnjan
od 1815. do 1893.)**

MKKršť.	1879.-1910.	MUVo
MKKršť.	1910.-1924.	MUVo
MKKršť.	1927.-1944.	ŽUVo
MKV	1596.-1703.	ŽUVo
MKV	1703.-1809.	ŽUVo
MKV	1815.-1847.	DAPA
MKV	1848.-1867.	DAPA
MKV	1867.-1884.	DAPA
MKV	1885.-1913.	MUVo
MKV	1914.-1924.	MUVo
MKV	1931.-1939.	ŽUVo
MKV	1940.-1949.	ŽUVo
MKU	1573.-1704.	ŽUVo
MKU	1714.-1762.	ŽUVo
MKU	1802.-1812.	ŽUVo
MKU	1815.-1833.	DAPA
MKU	1834.-1849.	DAPA
MKU	1850.-1859.	DAPA
MKU	1860.-1893.	DAPA
MKU	1894.-1923.	MUVo

U ovom radu obrađujem samo četiri knjige umrlih koje se čuvaju u DAPA. Prva knjiga ima 181 stranicu, druga 236, treća 86 listova (172 str.), a četvrta 798 stranica. Svaka stranica kod starijih knjiga ima u prosjeku 11-12 upisa, a najnovija u prosjeku oko 9.

Radi se, gotovo, o cijelom jednom stoljeću. Sve četiri vrve podacima važnim za sagledavanje zdravstvene, a na temelju istog, i socijalne komponente na navedenom području.

Broj stanovnika i područje župe

Vodnjan je 1853. godine imao 4.339 stanovnika, a njegova kapelanija Juršići (Roverija) 598.⁴

Godine 1869. imao je 4.735, a Juršići 602 stanovnika.

Vodnjan – 948 kuća (olovkom dodano: 1.019), a Juršići 125.⁵

4 *Bollettino Provinciale della Reggenza per la Città di Trieste col suo Territorio e pel Litorale*, Annata 1854., parte seconda, Trieste 1854, Tipografia del Lloyd austriaco, 22.

5 *Bollettino delle leggi ed ordinanze per il Litorale austro – illirico*, Anno 1869., Puntata XXIV., 270.

Vodnjansku su župu sačinjavali sljedeći dijelovi: Vodnjan i stancije: Cecilija (!), Furlani, Elio, Krnjaloža, Negrè, Kodaković, Murago, Barbariga, Fonda Colomba, Valmadorso i Punta Betica.

Kapelanija Roverija: Butkovići, Pačići, Cecinovići, Dukići, Vrtašići, Cukarići, Grgurova Stancija i Bonašino-va Stancija.

Jakov Jelinčić
Matične knjige
umrlih važan izvor
za povijest zdravstva
(Primjer matičnih knjiga
umrlih župe Vodnjan
od 1815. do 1893.)

Što nam pokazuju ove knjige?

Kada listamo matične knjige umrlih nalazimo, pri upisu činjenice smrti, bolest ili neki drugi uzrok (*morbus seu causa mortis*). Pokušat ću u ovom radu obraditi glavninu bolesti i sve uzroke. Župnik uvijek nije siguran koju dijagnozu staviti, pa npr. za starce stavlja *starost (senectus)*, a za djecu *dječja bolest (malatia infantile)*. Kada je u pitanju nesreća ili ubojstvo, uzrok uglavnom navodi detaljno, ali ne uvijek.

Bolesti

Prije svega treba reći da je, kao i uglavnom u drugim župama, umirao vrlo velik broj djece. Uzeo sam samo za primjer dva razdoblja. Prvo razdoblje: od 1815. do 1833. U tom je razdoblju umrlo 2.748 osoba. Od tog broja na djecu do navršene sedme godine života otpada 1.415 ili 51,49%. Drugo razdoblje: 1860.-1893. U tom je razdoblju bilježimo 6.889 umrlih, a na djecu do navršene sedme godine života otpada 3.694 ili 53,62%. (ovdje ubrajam i mrtvorodne). U prvom predmetnom razdoblju umrla je 71 osoba u dobi od 80 do 89 godina te 3 od 90 godina nadalje (2,69%). U drugom razdoblju umrle su 253 osobe u dobi od 80 do 89 godina i 15 osoba od 90 godina nadalje (3,89 %). Otprilike toliko ih je bilo između 70. i 79. godine. Uočavamo vrlo velik broj umrlih do 20. godine, tako da je prosječni životni vijek bio dosta kratak, nešto ispod prosjeka u odnosu na neke seoske sredine.

Bilježimo čestu smrt blizanaca, pa čak i slučaj kada su blizanci umrli 6 dana nakon poroda – istog dana. Uspoređujući broj rođenih blizanaca čini se da nismo daleko od istine, ako ustvrdimo, da su rijetki blizanci ostajali na životu, pa čak i samo po jedno od rođenih blizanaca.

Župnik često, a u nekim razdobljima gotovo redovito, kao uzrok smrti kod djece, jednostavno navodi da se radi o *dječjoj bolesti (malatia infantile)*.

Umirale su i roditelje, ali ne u prevelikom broju. Tako je, npr. od 26.5.1861. do 13.11.1893. umrlo ukupno 27

rodilja, znači manje od jedne godišnje što za veliki broj porođaja u ondašnjim uvjetima, čini se, nije mnogo.

Začudo, u cjelokupnom razdoblju što ga tretira ovo izlaganje ne nalazimo veći broj epidemija. Uzmimo samo neke, s time da se u nekim slučajevima ne radi o pravim epidemijama već o bolestima koje su se pojavile unutar određenog susjedstva u kraćem razdoblju. Posebno obrađujem epidemije kolere:

Dječji osip (*rosolia*⁶) -

31.7. - 31.8.1829. - 16 slučajeva
9.9. - 29.10.1829. - 11 slučajeva
10.9. - 27.10.1830. - 13 slučajeva.

Ospice (*morbillo*)

17.1. - 24.2.1861. - 13 slučajeva
20.4. - 27.5.1861. - 20 slučajeva

Šarlah (*scarlatina*) odnio je od 27.12.1839. do 2.11.1840. 28 dječjih života, od toga čak troje djece kolona Mihovila Kožolića iz Filipane /4, 5 i 6 godina; 20., 23. i 28.7. 1840. godine/ (str. 102., red. br. 161., 162. i 163.).

Krup (*angina difterica, grup*)

5.2. - 2.3. 1863. - 11 slučajeva
5.2. - 3.4.1887. - 16 slučajeva.
Često sporadično (21, 25 i 28. travnja 1885. umrlo troje djece Antuna Vitasovića - 1½, 12 i 10 god. Str. 589. i 590., red. br. 77., 81. i 82.).

Angina (*angina*)

25.11. - 15.12.1858. - 7 slučajeva
30.12.1858. - 16.1.1859. - 5 slučajeva
11.10. - 25.11.1870. - 12 slučajeva

Velike boginje, crne kozice (*vaiolus, vaiuolo*)

Sporadično se javljaju od 15.10.1872, u nekim periodima vrlo često.

Dizenterija - proljev (*dysentaria, diarea*)

od 1835. do 1846. - 100-njak slučajeva⁷
1868. - 24 slučaja
1870. - 17 slučajeva
1877. - 16 slučajeva
1883. - 18 slučajeva
1884. - 20 slučajeva.

⁶ Gotovo uvijek se navodi kao *rosalia*.

⁷ Npr. 1835. - 7; 1837. dvije epidemije - 7 i 15; 1839. - 25; 1843. - 21 itd.
Često se bolest, što je i prirodno, pojavila u susjednim kućama.

Krvavi proljev (*disenteria sanguigna*)

14. - 24.9.1826. - 5 slučajeva.

Trbušni tifus (*Febre gastrico – nervosa /tifo/*) - vrlo često.

Pjegavac (*Febre gastrico petechiale – malignante /Tiffo/*) - dosta često.

Tifusna groznica (*Febris tifoidea*) - sporadično.

Hripavac (*Pertussis, pertosse*)

20.4. - 26.7.1861. - 30 slučajeva

27.6. - 31.8.1878. - 36 slučajeva.

Meningitis je bio sporadični uzrok smrti. Epidemije:

25.2. - 10.5.1868. - 44 slučaja.

24.4. - 10.6.1888. - 13 slučajeva.

Kolera (*cholera, cholera morbus*)

Ova opaka bolest, bič XIX. stoljeća, krenula je na svoj smrtonosni put iz Azije i stigla u Europu. Prvi put se pojavljuje u Europi 1826. Uzmimo za primjer samo Francusku u koju kolera dolazi 1832. i izaziva pravu nacionalnu katastrofu. Umrlo je na desetke i desetke tisuća ljudi. Francuska se ove pošasti privremeno oslobodila 1837. godine. Bio je, međutim, pogođen čitav svijet, od Skandinavije do Afrike i Sjeverne i Južne Amerike. Kada je kolera ponovno pohodila Francusku, usmrtila je u samom Parizu gotovo 20.000 stanovnika. Nakon višestrukih epidemija Francuska se, poslije one od 1884. godine, konačno oslobodila kolere.⁸

Istra je bila na udaru raznih zaraznih bolesti, pa tako i kolere, radi svog zemljopisnog položaja, jer su kroz nju prolazili brodovi sa Istoka, ali je bila ugrožena i protokom ljudi i roba kopnenim putem.

Koleru bilježimo u Istri 1836., 1849., 1855., 1865., 1866., 1867., 1873., 1886., 1914. i 1915.

Prvu jaču epidemiju kolere u Istri bilježimo 1849. godine, a između 1836. i 1849. godine bilo je također sporadičnih slučajeva.

U raznim krajevima Austrije, pod koju je spadala i Istra, kolera se prvi put javlja 1830. godine. Austrija se od kolere branila kako je znala i mogla. Poduzimala je razne mjere, pa su tako sačuvane razne odredbe i za istarsko područje.

⁸ O koleri u Francuskoj i Europi vidi u: Jacques RUFFIÉ, Jean Charles SOURNIA, *Le epidemie nella storia*, talijanski prijevod, Editori Riuniti, Roma 1985., 122.-131.

Kada se 1830. godine kolera prvi put pojavila, izdane su upute koje su prevedene na razne jezike, pa tako i na hrvatski jezik. Govori se, uz ostalo, o preporuci za osnivanje sanitarnih kordona, prijavi sumnjivih slučajeva, dezinfekciji pisama koja dolaze iz sumnjivih krajeva ... Jedan od glavnih načina zaštite, kada se bolest već pojavi, bio je prekidanje svake komunikacije između zdravog i bolesnog pučanstva. Određene su i razne profilaktičke mjere.⁹

Vrlo detaljne upute sadrži odredba što ju je 12. kolovoza 1831. donijelo Provincijsko zdravstveno povjerenstvo u Trstu (*I. R. Commissione provinciale di Sanità*) kao instrukciju (*Belehrung – Istruzione*) pod br. 372/P. S. C. dvojezično (njemački i talijanski). Instrukcija govori o simptomima i o sredstvima borbe protiv kolere.

Vrlo strogi propisi doneseni su 17 godina kasnije, 15. kolovoza 1848. kada je Vlada u Beču donijela Pravilnik što ga se moraju pridržavati okružna poglavarstva, područja, mjesne vlasti, župnici, okružni, kotarski i pomoćni liječnici i kirurzi u vrijeme epidemija općenito, a posebno u slučajevima epidemije kolere (*Vorschrift ... , Regolamento sulla procedura da osservarsi dai Capitanati circolari, Domini, Autorità locali, Parrochi, Medici circolari, distrettuali ed ausiliari, nonché dai Chirurghi nei casi di Epidemie in generale ed in particolare del Colera epidemico*). Pravilnik sadrži 16 tiskanih stranica (uvod i 37 paragrafa), a pisan je njemačkim i talijanskim jezikom.

Godine 1855. ponovno se stavlja na snagu odredbe iz 1848. godine, a nešto kasnije se dodaju i nove.

Godine 1886. pulsko je poglavarstvo donijelo vrlo stroge odredbe. Budući da ovo nije rad o koleri nego općenito o matičnim knjigama umrlih, odnosno o bolestima i drugim uzrocima smrti, ovdje ne ću govoriti o sadržaju navedenih odredbi nego upućujem čitatelja na rad o epidemijama na buzetskom području.¹⁰

Epidemija kolere 1849. godine

Ne začuđuje da su na području Vodnjana i Roverije od 4. kolovoza do 6. listopada 1855. od kolere umrle čak 167 osoba, jer je ova epidemija desetkovala istarsko stanovništvo. Veće iznenađenje za istraživača predstavlja činjenica da je ovdje kolera vladala od 21.9. do 15.11.1849. godine i to radi činjenice da je počela tako kasno (obično počinje početkom kolovoza), a da je posljednji slučaj bio 1.11., a

9 Vidi: *Medicinska enciklopedija* 3., Glj-Kom, Zagreb 1968., 729.

10 Vidi: Jakov JELINČIĆ, *Matične knjige Buzeta*, 165.-168.

jedan čak 15.11. kao posljedica kolere. Simptomatično je da je umrlo svega desetero civila, a ostali su bili vojnici koji su, očito, ovu opaku bolest i prenijeli. Većina vojnika bili su vrlo mladi, uglavnom između 20 i 30 godina.

Prvih 26 slučajeva bili su vojnici. Prva umrla civilna osoba: Lucia, žena Giovannija Bachina (47 god. stara, k. br. 102, 5.10., str. 230., red. br. 312.). Vjerojatno u istoj kući (k. br. se ne navodi) umire i Domenica Demarchi, udova Bachin (75 god, 7.10., str. 230., red. br. 313.), vjerojatno njena svekrva (ne navodi se kućni broj). Nakon toga ponovno 11 vojnika, zatim slijedi jedna žena 12.10. (55 godina, ne navodi se k. br., str. 231., red. br. 329.), zatim ponovno 5 vojnika. Nova civilna žrtva kolere je M-46¹¹ (17.10., str. 231., red. br. 339. (nema k. br.), zatim 3 vojnika, pa ponovno 2 žene (29 i 42 god., str. 232, red. br. 348. i 349. - ne navodi se kućni broj), zatim 4 vojnika, pa jedna žena (30 god., str. 232., red. br. 356. – bez k. br.). Nakon toga umiru 4 vojnika i jedna žena (33 god., str. 233, red. br. 361 – bez k. br.). Slijedi još jedan vojnik. Posljednji civil, Gaudenzio Dalla Zonca (69 god., umire 2.11., str. 232., red. br. 372. – bez k. br.). Od posljedica kolere umire 15.11. Lucia, žena kirurga Antonija Facchinettija, koja je inače stanovala u Kraljevici (75 god., str. 233., red. br. 381., bez k. br.).¹² Ukupno je, uzevši u obzir ovaj posljednji slučaj, umrlo 65 osoba, od toga 10-ero civila i 55 vojnika.

Gustoća smrtnosti
 po danima

Datum	Broj	Datum	Broj	Datum	Broj
21.09.	2	03.10.	4	17.10.	3
22.09.	1	05.10.	1	18.10.	1
24.09.	1	07.10.	8	21.10.	5
25.09.	3	08.10.	1	23.10.	1
26.09.	2	09.10.	3	24.10.	2
27.09.	6	11.10.	1	26.10.	3
28.09.	1	12.10.	1	27.10.	1
29.09.	2	13.10.	1	30.10.	1
30.09.	3	14.10.	1	02.11.	1
02.10.	1	16.10.	2	15.11.	1

¹¹ M označava mušku, a Ž žensku osobu.

¹² Župnik kao uzrok smrti navodi *febbre nervosa conseguenza del colera*.

Epidemija kolere 1855. godine

Epidemija kolere 1855. u Istri je posebno bila žestoka. Gotovo je desetkovala istarsko stanovništvo. U Vodnjanu bilježimo *prvi slučaj* 4. kolovoza 1855. - umrla 29-godišnja Katarina, rođ. Bradamante, kćerka ljekarnika Mattea i pok. Girolame Justine Fontanella, žena dr. Francesca Boare, inženjera (*ingegnere addetto alla Strada ferata di Freudenthal di Lubiana*, k. br. 430, fol. 41r,¹³ red. br. 110.)

Posljednji slučaj 16-godišnji Andrea Manzin, sin Mattea i Bianche Belci, postolar, 6.10.1855., k. br. 855, fol. 50v, red. br. 313.

Najmlađa žrtva kolere bio je jednomjesečni Dominik Štoković, sin Dominika i pok. Martine Šterković, kćeri Dominika, 31.8, k. br. 97, fol. 45r, red. br. 187. Majka, 36 god, umrla 29.8. također od kolere, fol. 44r, red. br. 170.

Ukupno: 172 osobe. Od toga M-87 Ž – 85.

I. broj umrlih po datumima

Datum	Broj	Datum	Broj	Datum
04.08.	1	29.08.	10	14.09.
10.08.	2	30.08.	4	15.09.
12.08.	1	31.08.	7	16.09.
16.08.	1	01.09.	2	17.09.
17.08.	1	02.09.	5	18.09.
18.08.	2	03.09.	8	19.09.
19.08.	5	04.09.	6	20.09.
20.08.	5	05.09.	4	21.09.
21.08.	2	06.09.	11	25.09.
22.08.	1	07.09.	7	26.09.
23.08.	7	08.09.	2	28.09.
24.08.	2	09.09.	5	29.09.
25.08.	3	10.09.	6	05.10.
26.08.	6	11.09.	8	06.10.
27.08.	3	12.09.	2	
28.08.	6	13.09.	8	

Iz ove tablice je vidljivo da je najmanja gustoća umiranja bila na početku i na kraju epidemije, a najveća u sredini. Najveći broj umrlih u jednom danu je 11, zatim jednom 10, triput po 8 itd.

13 *Fol.* Znači list (*folium*). *R* (*recto*) označava prednju, a *v* (*verso*) stražnju stranu lista.

Godine starosti	M	Ž	Godine starosti	M	Ž
Od 0 do 10 god.	20	21	od 41 do 50 god.	11	6
Od 11 do 20 god.	8	6	od 51 do 60 god.	12	9
Od 21 do 30 god.	2	10	od 61 do 70 god.	16	15
Od 31 do 40 god.	8	7	od 71 do 80 god.	10	11

II. broj umrlih prema godina-
ma starosti

Očito je da su najviše stradala djeca i populacija od 61 do 70 godina.

III. broj umrlih unutar
pojedinih obitelji

Kućni broj	Broj umrlih	Kućni broj	Broj umrlih	Kućni broj	Broj umrlih
7	1	262	1	665	2
9	2	286	2	673	1
12	2	287	2	679	1
36	1	289	2	687	1
49	1	290	1	694	1
56	1	291	1	711	1
77	2	292	1	719	1
78	1	294	1	729	1
83	1	304	1	739	2
85	1	307	1	740	3
86	1	331	1	743	2
87	1	335	1	746	2
91	1	336	2	748	1
93	1	338	2	752	1
97	2	339	2	763	1
98	1	353	2	780	1
103	1	354	2	802	2
106	1	356	1	815	1
111	4	369	2	821	1
125	2	376	2	826	1
133	1	379	1	833	1
138	1	384	1	834	1
149	1	387	1	835	1
150	1	395	1	838	1
159	1	420	1	847	1
164	1	428	1	849	1
167	3	430	1	852	1
168	1	448	1	854	1
170	2	451	1	855	2
172	1	458	2	872	1

176	2	484	1	873	1
186	2	485	1	874	1
187	1	487	2	875	1
190	1	508	1	876	1
193	1	524	1	877	1
199	1	525	1	890	1
215	1	535	1	893	1
223	1	546	1	b. br.	1
238	1	577	1	b. br.	1
245	2	595	1	b. br.	1
251	1	659	4	b. br.	1
254	3	660	6	b. br.	1
256	1	661	1	/	/

Iz gornjeg je vidljivo da je najviše stradala obitelj koja je stanovala na kućnom broju 660. Radi se o *obitelji Delton*. Umrli su ovim redom:

- Antonia, rođ. Manzin, kćerka Mattea i Antonije Bilucaglia, udova Andreje Deltona, 74 god, 3.9., fol. 45v, red. br. 203.
- Maria Antonia Delton, kći Antotonija, sina pok. Andreje, i Martine Demarchi pok. Giacoma, 17 god, 5.9., fol. 46v, red. br. 217.
- Antonia Scolastica Delton, kćerka pok. Andreje i Antonije Manzin, 38 god, 6.9., fol. 46v, 221.
- Maria Antonia, kći Andreje Deltona, zvanog Poverello (*tj. Siromašak*), sina pok. Andreje, krojača, i pok. Domeniche Defranceschi pok. Pietra, 2 god, 7.9., fol. 47r, red. br. 234.
- Giuseppe, sin istih roditelja, 3 god, 11.9., fol. 48r, red. br. 258.
- Boneta, kći Antonija Deltona pok. Andreje, zemljoradnika – posjednika, i Martine Demarchi pok. Giacoma, 5 god, 13.9., fol. 49r, red. br. 271.

Matteo Domenico Delton, zvani Poverello, sin pok. Andreje i Antonije Manzin, posjednik – zemljoradnik, 46 god, umire 31.8. (fol. 45r, red. br. 189.). Stric mu Lorenzo, sin pokojnih Giuseppea i Veniere Bonasin, istog zanimanja, 72 god, umire 4.9. (fol. 46r, red. br. 212.). Kćerka potomjeg, Maria, 15 god., umire 5.9. (fol. 46v, red. br. 216.). Posljednja žrtva kolere iz k. br. 659 Francesco, sin Vita, pok. Andreje, znači Domenicov nećak, 8 god, umire 13.9. (fol. 49r, red. br. 72.).

Teško je stradala i obitelj Biagia Biasiola, zvanog Cappella, k. br. 111. On sam, 62 god., umro je 4.9., kada mu umire i sin Andrija, 35 god. (fol. 46r, red. br. 209. i 210.). Andrejin sin Domenico, 8 god., umro je 29.8. (fol. 44v,

red. br. 179.), a drugi sin, Biagio, 11 god., umire 11.9. (fol. 49v, red. br. 263.).

U kući br. 204 umrle su 23.8. dvije žene, vjerojatno supruge dvojice braće: Giovanna, rođ. Damiani, kći Giovannija i Sebastiane Del Zottoa, žena Giovannija Marije Biasiola, sina Pietрова, 41 god, i Giovanna, rođ. De Betto, kći pok. Domenica i Dominiche De Marin, žena Biagia Biasiola, sina Pietрова, 30 god. (fol. 43r, red. br. 146. i 147.). Otac Pietro, zvan Sarina, sin pok. Giovannija Marie i Giovanne Ferroa, 61 god, posjednik – zemljoradnik, oženjen sa Damianom Vellico pok. Biagia (fol. 46r, red. br. 207.).

Francesca, rođ. Gorlato, kći pokojnih Mattea i Damiane Manzin, žena Antonia Biasiola, sina pok. Antonia, zvanog Muto (*Nijemak*), zemljoradnika – posjednika, 47 god, k. br. 740, umire 28.9. (fol. 50v, red. br. 305.). Muž joj Antonio, 56 god, umire sutradan (fol. 50v, red. br. 308). Njihova kći Damiana, 13 god, umire 5.10. kao pretposljednja žrtva kolere (fol. 50v, red. br. 312.).

Antun Boljun, sin pokojnih Ivana i Dominiche Chiavolon, posjednik – zemljoradnik, 72 god, k. br. 739, umire 20.9., a žena mu Maria, rođ. Giachin, kći pokojnih Antuna i Lorence Kodaković, 71 god, umire sutradan (fol. 50r, red. br. 295. i 296.).

Usporedimo li broj umrlih sa brojem stanovnika (ovo je područje 1855. godine imalo oko 5000 stanovnika) s brojem umrlih od kolere, te uspoređujući broj umrlih u nekim drugim župama, možemo zaključiti da je vodnjansko područje relativno malo stradalo. Uzmimo za primjer samo područje buzetske župe s pripadnim kapelanijama (Buzet, Črnica, Rakitovec i Svi Sveti). Ovo je područje 1855. godine imalo 3.071 stanovnika, a umrlo je od kolere 247, što iznosi 8,04 %, dok bi postotak umrlih za vodnjansko područje iznosio 3,44. Iz ovoga slijedi da je buzetsko područje gotovo doslovce bilo *desetkovano*.¹⁴ Teško su stradale i Buje (na 340 kuća bilo je 110 umrlih). Što tek reći za područje župe Lanišće gdje je na 295 kuća bilo 112 umrlih? Vrlo teško je te godine stradao npr. i Rovinj, no u prosjeku daleko manje nego Vodnjan (228 umrlih od kolere na oko 10.500 stanovnika).¹⁵

Zaključno možemo reći da i vodnjanski podaci pokazuju da je smrtonosni hod kolere Istrom ostavio duboke

Jakov Jelinčić
**Matične knjige
umrlih važan izvor
za povijest zdravstva
(Primjer matičnih knjiga
umrlih župe Vodnjan
od 1815. do 1893.)**

14 Kompletan popis umrlih po buzetskim selima i zaseocima, sa svim podacima (datum smrti, ime, prezime, očevo, muževljevo ili ženino ime, socijalni status ili zanimanje i godine starosti) naveden je u *Matične knjige Buzeta*, 170.-173.

15 Ove i neke druge brojčane podatke objavio sam u radu *Matične knjige župe Lanišće*, *Buzetski zbornik*, sv. 20., 67.-89.

tragove na stanovništvu općenito, a na mnogim obiteljima posebno.

Letimičan pregled nekih dokumenata nastalih u vrijeme haranja ove opake bolesti pokazuje da je bilo dosta slučajeva izlječenja. Istraživanja tog segmenta, kao i cjelokupnog pitanja kolere u Istri u XIX. stoljeća bio bi velik zahvat, ali bi zahtijevao, posebno radi teritorijalne rascjepkanosti (državni arhivi u Hrvatskoj i inozemstvu, biskupijski arhiv, kaptolski, dekanatski i župni arhivi) interdisciplinarnu suradnju mnogih istraživača.

Od ostalih zaraznih bolesti nailazimo na razne oblike s predznakom *febris*. To su razne tifoidne bolesti, koje su vrlo često smrtonosne. Česti su također slučajevi tuberkuloze (*tisi polmonare* i *tubercoli*).

Nalazimo i dva slučaja smrti od *sifilisa* (Ž-47, 26.11.1837., str. 56., red. br. 243. i M-71, 15.7.1843., str. 135., red. br. 102.).

Ponekad bi se razne zarazne bolesti pojavile u jednoj ili dvije kuće i dalje se ne bi širile. Uzmimo za primjer *dizenteriju* u Roveriji, k. br. 23 i 63, po dvoje djece umrlo 5. i 8., odnosno 8. i 16. studenog 1891., str. 761., red. br. 192. i 193. te 195. i 196.

Od nezaraznih bolesti i uzroka smrti nalazimo *razne vrste karcinoma, hernije, razne upale, gangrenu, bolesti srca, astmu, kap, vodenu bolest, bubrežnu bolest, marazam*¹⁶ i *starost* (kod starijih ljudi), kod djece posebno *grč - spazam (spasmus)*,¹⁷ *malaksalost – slabost i prirodenu slabost (debilitas i debilitas congenita), čeljusni grč (trisma), rahitis, razne srčane mane* i dr.

Nailazimo i na nekoliko slučajeva *sunčanice (insolatio)* i to u djece i u odraslih (tako, npr. umiru M-10 i M-12, Ž-2, Ž-23 i Ž-33).

Kada župnik nije mogao odrediti od koje je bolesti umrlo dijete, on često piše *malatia ordinaria*. Tako se npr. 1836. i u prvoj polovici 1837. često kao uzrok smrti djece navodi upravo ta bolest. U drugim se slučajevima kod smrti djece često navodi *trizam (trisma)*.¹⁸

Od dječjih bolesti vrlo su često one uzrokovane *crvi-*

16 *Marazam* – grčki: *marasmos* – nestajanje, gubljenje, medicinski: gubljenje tjelesne snage i svježine zbog bolesti; latinski: *marasmus senilis* – *senilni marazam* – gubljenje snage i svježine zbog starosti, staračka nemoć, Š. ANIĆ-N. KLAIĆ-Ž. DOMOVIĆ, *Rječnik stranih riječi*, Tudiće, posuđenice, izrazi, kratice i fraze, SANI-PLUS, Zagreb 1999., 853. (u daljnjem tekstu: *Rječnik stranih riječi*).

17 Grčki: *spazam, trzaj, grč*. *Rječnik stranih riječi*, 1326.

18 *Trizam* – grčki: *trismos*. U medicini: škripanje zubima, grčenje donje čeljusti. *Rječnik stranih riječi*, 1435.

ma (*vermes* i *vermi*) što svakako ima veze sa nemogućnošću održavanja osobne higijene.

Zanimljivo je spomenuti da se godina gladi, 1817., nije osjetila. Ubilježeno je samo 6 slučajeva smrti od siromaštva, a radi se, uglavnom, o prosjacima.

Jakov Jelinčić
**Matične knjige
umrlih važan izvor
za povijest zdravstva
(Primjer matičnih knjiga
umrlih župe Vodnjan
od 1815. do 1893.)**

Smrt trudnica i roditelja

Treba pretpostaviti da su primalje dosta dobro obavljale svoj posao, jer relativno rijetke roditelje umiru pri porodu. No, postavlja se pitanje zašto su umirali gotovo svi blizanci, o čemu je riječ na drugom mjestu.

Ovdje navodim broj umrlih trudnica i roditelja po godinama, kao i godine starosti umrli. Od 1858. god. župnik u upisu činjenice smrti oženjenog ili udane gotovo redovito navodi godinu vjenčanja. Taj podatak također navodim u bilješki, ako postoji.

1816. god. - 2 (22 i 36 god.) 1858. god. - 2 (32¹⁹ i 31 god.²⁰)

1818. god. - 1 (34 god.) 1859. god. - 1 (39 god.)

1819. god. - 1 (42 god.) 1861. god. - 2 (35²¹ i 40 god.)

1820. god. - 1 (28 god.) 1862. god. - 2 (29 i 37 god.²²)

1823. god. - 1 (24 god.²³) 1868. god. - 1 (45 god.²⁴)

1825. god. - 1 (42 god.) 1870. god. - 2 (36 god.²⁵)

1828. god. - 1 (32 god.) 1873. god. - 1 (28 god.²⁶)

1829. god. - 1 (27 god.²⁷) 1874. god. - 1 (22 god.²⁸)

19 Vjenčana 1856. god.

20 Vjenčana 1853. god.

21 Vjenčana 1851. god.

22 Umrlo i dijete (1.7.1862, str. 47, red. br. 77 i 78).

23 Umrlo i dijete (26.11.1823, str. 95, red. br. 101 i 102).

24 Vjenčana 1863. godine.

25 Za prvu se ne navodi datum vjenčanja, pa čak ni muževljevo ime, premda je vidljivo da je udana. Druga je vjenčana 1867. god.

26 Vjenčana 1869. god.

27 Rodilja je umrla 7 dana nakon poroda od upale pluća (24.1.1829., str. 133., red. br. 14.), a dijete 3 dana nakon poroda (20.1.1829., red. br. 10.).

28 Vjenčana 1873. godine. Dana 5.12. iste godine umire joj muž, a ona umire 28.3.1874.

1833. god. - 1 (39 god.)	1878. god. - 1 (32 god. ²⁹)
1834. god. - 1 (32 god. ³⁰)	1880. god. - 1 (23 god. ³¹)
1838. god. - 2 (37 i 33 god.)	1884. god. - 3 (38 ³² , 33 ³³ , 26 g. ³⁴)
1841. god. - 2 (34 i 38 god.)	1885. god. - 1 (39 god. ³⁵)
1842. god. - 1 (44 god.)	1886. god. - 1 (34 god.)
1843. god. - 1 (39 god. ³⁶)	1887. god. - 1 (38 god. ³⁷)
1844. god. - 1 (34 god.)	1888. god. - 3 (38 ³⁸ , 36 ³⁹ , 20g. ⁴⁰)
1846. god. - 1 (35 god.)	1889. god. - 2 (20 ⁴¹ i 24 god. ⁴²)
1847. god. - 1 (26 god.)	1890. god. - 1 (25 god. ⁴³)
1848. god. - 3 (45 god.)	1891. god. - 3 (27 ⁴⁴ , 31 ⁴⁵ , 18 g. ⁴⁶)
1848. god. - 2 (38 god.)	1893. god. - 1 (33 god. ⁴⁷)
1852. god. - 1 (41 god.)	
1857. god. - 1 (43 god.)	

29 Prvorotkinja. Udana iste godine.

30 Umrlo i dijete, koje je bilo živo izvađeno iz majčine utrobe (8.1.1834., str. 3., red. br. 1. – zajednički upis za majku i za dijete).

31 Vjenčana 1877. god.

32 Vjenčana 1875. god.

33 Vjenčana 1877. god.

34 Vjenčana 1883. god.

35 Vjenčana 1868. god.

36 Umrlo i dijete (21.1.1843., str. 130., red. br. 40. i 41.).

37 Antonia Giachin (udana 1882), žena Bartola Manzina, umrla je 13.12.1887. god. nakon carskog reza (*operatio cesarea*), str. 653., red. br. 211.

38 Vjenčana 1872. god.

39 Vjenčana 1873. god.

40 Vjenčana 1888. god.

41 Vjenčana 1888. god.

42 Vjenčana 1888. god.

43 Nevjenčana majka. Rodila dvojke (M i Ž). Sve troje umrlo: djeca 8.2. 1890., a majka sutradan (str. 716. i 717., red. br. 23., 24. i 25..

44 Vjenčana 1889. god.

45 Vjenčana 1881. god.

46 Vjenčana 1891. god.

47 Vjenčana 1887. god.

Ostali uzroci smrti su nesreće, ubojstva i samoubojstva. Najviše je bilo nesreća, zatim ubojstva, a najmanje samoubojstva.

Pri nabranju nesreća, ubojstava i samoubojstava navodim radi li se o muškoj (M) ili ženskoj (Ž) osobi, starosnu dob (npr. M-55 – tj. 55 godina), datum, broj stranice (ukoliko je knjiga paginirana) odnosno broj lista /fol./ (ukoliko je knjiga folijirana). Na kraju, radi lakšeg snalaženja u samoj matičnoj knjizi, navodim progresivni redni broj upisa u tekućoj godini.

Ostali uzroci smrti

Nesreće

Nesreće su se događale u određenim godišnjim dobama: zimi pad djeteta u vatru, a ljeti utapanje. Ljeti i ujesen pad sa stabla. Tijekom cijele godine pad.

Pad u vruću vodu, vatru ili požar (*per esser caduto in fuoco sgraziatamente, de disgrazia di fuoco, per disgrazia perito in un incendio, combustio, combuxtio, ustio, scotatura, abbrucciato per disgrazia, piaga di acqua bollente...*):

- M-4, 29.3.1816., str. 6., r. br. 30.
- M-11 mjeseci, 17.11.1816., str. 12., red. br. 108.
- M-3, 26.12.1816., str.14., red. br. 128.
- Ž-3, 1.2.1827., str. 120., red. br. 16.
- M-2 i pol godine, 9.11.1828., str. 131., red. br. 100.
- M-3 i pol godine, 27.2.1834., str. 8., red. br. 96.
- M-11, 7.3.1836., str. 27., red. br. 36.
- Ž-15, 23.5.1838., str. 63., red. br. 6.
- M-54, 12.3.1840., str. 97., red. br. 99.
- M-3, 21.3.1841., str. 110., red. br. 67.
- Ž-4, 1.5.1844., str. 124., red. br. 106.
- M-3, 24.12.1859., fol. 86v, red. br. 132.
- Ž-3, 6.11.1865., str. 70., red. br. 150.
- Ž-3 i pol godine, 2.12.1871., str. 240., red. br. 221.
- M-3, 3.2.1874., str. 294., red. br. 15.
- Ž-5 i pol godina, 20.2.1878., str. 392., red. br. 49.
- Ž-3, 15.6.1884., str. 557., red. br. 94.
- Ž-2 i pol godine, 8.2.1885., str. 582., red. br. 29.
- Ž-2 i pol godine, 16.3.1886., str. 610., red. br. 42.
- M-3, 7.11.1887., str. 652., red. br. 201.
- M-2 i pol godine, 13.12.1888., str. 691., red. br. 238.
- Ž-3 god, 20.2.1889., str. 695., red. br. 23.
- M-21 mjesec, 29.3.1889., str. 697., red. br. 40.
- Ž-4, 11.2.1892., str. 764., red. br. 20.

Pad s konja (*da caduta di cavallo*):

M-50, 12.1.1835., str. 15., red. br. 5.

M-13, 14.8.1842., str. 124., red. br. 106.

M-12, 13.7.1871., str. 231., red. br. 129.

Pad sa stabla (*morte repentina per caduta da un albero*):⁴⁸

M-16, 16.11.1823., str. 95., red. br. 94.

Ž-20, 2.9.1861., str. 33., red. br. 157.

Pad s masline (*caduta da un olivo*):

M-44, 23.11.1849., str. 217., red. br. 389.

Nesreće razne bez navođenja vrste (*disgrazia; da disgrazia; morto per disgrazia*):

M-53, 9.1.1837., str. 37., red. br. 53.

M-4, 20.5.1845., str. 160., red. br. 55.

M-27, 29.5.1845., str. 160., red. br. 56.

Ž-13 mjeseci, 26.10.1845., str. 164., red. br. 104.

M-26, 15.4.1848., str. 200., red. br. 58.

M⁴⁹, 20.12.1848., str. 213., red. br. 167.

M-36, 26.1.1849., str. 217., red. br. 42.

M-13, 8.8.1852., fol. 17v, red. br. 55.

Pad sa stepenica (*caduta da una scala; da una caduta dalla scala di sua abitazione...*):

-81, 7.5.1830., str. 148., red. br. 66.

Ž-51, 7.1.1831., str. 155., red. br. 5.

M-63⁵⁰, 25.4.1834., str. 4., red. br. 56.

Ž-80, 3.8.1844., str. 151., red. br. 148.

Pad s prozora (*ferita al capo riportata da una caduta accidentale da una finestra*;

caduta accidentale da una finestra...),

Ž-10, 2.8.1818., str. 42., red. br. 122.

Ž-53, 5.11.1831., str. 162., red. br. 73.

Ž-18 mjeseci, 11.8.1834., str. 15., red. br. 96.

Ž-45, 16.11.1846., str. 179., red. br. 100.

Pad sa zvonika (*caduto dal campanile e morto subito*)

M-55, 9.1.1837., 22.10.1839., str. 86., red. br. 251.

Pad s glavnog jarbola (*da una caduta dall'arbore maestro*)

M-20 (vojniki), 23.10.1848., str. 209., red. br. 150.

Pad s krova (*sfacello per disgrazia di caduta da un tetto*)

M-46, 14.12.1857., fol. 66r, red. br. 73.

48 Kada se ne navodi vrsta stabla.

49 Godine starosti se ne navode.

50 Udarila ga kap i stoga je pao sa stepenica.

Pad općenito (caduta accidentale; da disgrazia di una caduta precipitosa; lapsus;

lapsus per accidens;...):

M-30 (vojnik), 24.4.1833., str. 175., red. br. 73.

Ž-80, 17.3.1844., str. 137., red. br. 94.

Ž-2 i pol godine,⁵¹ str. 235.; r. br. 423.⁵²

M-81, 1.8.1859., fol. 82r, red. br. 66.⁵³

M-68, 25.10.1868., str. 164, red. br. 220.

Ž-57, 5.11.1869., str. 182., red. br. 145.

M-81, 22.5.1874., str. 302, red. br. 82.

M-77, 31.5.1874., str. 303, red. br. 89.

M-49, 30.3.1877., str. 370., red. br. 39.

M-68, 15.11.1877., red. br. 156⁵⁴

M-21, 16.11.1879., str. 432., red. br. 163.⁵⁵

M-63, 25.1.1881., str. 474., red. br. 6.

Ž-55, 21.3.1883., str. 516., red. br. 55.⁵⁶

Ž-28, 20.6.1883., str. 523., red. br. 95.

M-75, 19.10.1886., str. 620., red. br. 151.⁵⁷

M-14, 21.6.1887., str. 646., između red. br. 138 i 139.⁵⁸

M-67 (zidar), 30.7.1888., str. 678., red. br. 146.

M-72, 7.2.1890., str. 716., red. br. 22.⁵⁹

M-56, 10.11.1890., str. 738., r. br. 211.

M-44, 5.4.1891., str. 746., red. br. 50

M-55, 5.12. 1891., str. 760., red. br. 182.

Pregaženi od zaprežnih kola (strozzato da un carro; commozione intestinale in seguito

ad urto d'un carro):

M-3, 25.6.1821., str. 75., red. br. 83.

M-3, 23.2.1823., str. 90., red. br. 10.

M-7, 24.10.1855., fol. 51r, red. br. 324.

Smrt uslijed rušenja poda (ammazzato dalla caduta d'un intiero pavimento dalle ruine del...⁶⁰):

M-67; 2.6.1844.; str. 149.; r. br. 126.

51 Datum se ne navodi.

52 Uslijed pada dijete dobilo potres mozga i od toga umrlo.

53 Kao uzrok smrti navodi se *fractura bedrene kosti (frattura del femore)*.

54 Kao uzrok smrti navodi se *fractura*. Očito uslijed pada.

55 Uzrok smrti: *fractura cranii* (sigurno kao posljedica pada).

56 Kao uzrok smrti navodi se *comotio cerebrialis* (očito kao posljedica pada)

57 Kao uzrok smrti navodi se *fracturatio comotio cerebri* (svakako kao posljedica pada).

58 Kao uzrok smrti navodi se *comotio cerebrialis*

59 Kao uzrok smrti navodi se *mors accidentalis* (nesretni slučaj) što ne mora biti pad, ali pretpostavljam da se radi o padu.

60 Jedna riječ nejasno napisana.

Smrt uslijed smrzavanja (*in ebrietate frigore cap-
tus*⁶¹)

M-42, 21.12.1859., fol. 86r, red. br. 129.
M-46, 15.11.1874., str. 114., red. br. 181.

Nesreće na poslu (*schiacciato da una pietra nella cava
del saldame; soffocato per*

disgrazia in una cava di saldame)
M-60, 9.10.1828., str. 131., red. br. 88.
M-61, 25.6.1656., fol. 55v, red. br. 52.

Utapanje (*d'annegamento nel lago di Salvamana; casu-
almente annegato in un fontecchio;*

*annegato in un ristagno d'acqua per disgrazia; submer-
sa; aquis suffocatus; aquis casu suffocatus; aquis casu suffoca-
ta; casu aquis emmersus, annegato per disgrazia ...):*

M-13, 7.7.1821., str. 75., red. br. 87.
M-13, 19.10.1830., str. 152., red. br. 113.
M-8, 5.10.1833., str. 179., red. br. 179.
M-12, 1.4.1842., str. 121., red. br. 69.
-36 (vojnika), 11.6.1845, str. 161., red. br. 62.
M-26 (vojnika), 29.5.1846., str. 179., red. br. 42.
M⁶², 12.6.1848., str. 202., red. br. 72.
M-21 (vojnika)⁶³, 30.6.1848., str. 203., red. br. 80.
M-7, 21.7.1857., fol. 62v, red. br. 73.
M-8, 22.7.1859., fol. 81v, red. br. 60.
M-13, 22.7.1859., fol. 82r, red. br. 61.
M-13, 18.8.1859., fol. 83v, red. br. 84.
Ž-2 i pol godine, 13.4.1863., str. 60., red. br. 53.
M-12, 14.7.1863., str. 64., red. br. 89.
Ž-53, 19.5.1883., str. 522., red. br. 86.
M-6, 28.6.1884., str. 558., red. br. 99.
M-11, 14.6.1885., str. 592., red. br. 98.
Ž-13, 13.6.1888., str. 676., red. br. 130.
M-6, 5.5.1890., str. 723., red. br. 81.
M-2, 15.5.1893., str. 789., red. br. 71.

Ugriz zmije (*morsicatura di vipera*)

M-25, 15.8.1821, str. 76., red. br. 104.
Ž-20, 10.8.1827, str. 122., red. br. 68.

Udar groma (*colpo di fulmine; fulgure percussa*):

M-15, 17.7.1823, str. 92., red. br. 49.
Ž-61, 25.6.1868, str. 156., red. br. 147.

61 U ovom /prvom/ slučaju smrzavanje je uslijedilo uslijed pijanstva.

62 Godine se ne navode. Utopio se u Fažani, kako je javljeno iz tamošnjeg župnog ureda (*annegato per disgrazia nel porto di Fasana, come da relazione di quell'uffizio parrocchiale*).

63 Utopio se u Puli (*annegato per disgrazia in Pola*).

Ubojstva

Ubojstva je bilo priličan broj, u nekim razdobljima prosječno i jedno godišnje, kao npr. od 11.7.1862. do 11.3.1893. – 32 ubojstva.

Ubojstva su češća na Roveriji nego u samom Vodnjanu. Ginu gotovo isključivo muškarci, često pastiri. Navodim sve slučajeve:

- ubijen puškom od lopova (*colpo di fucile di un ladro*), M-30 /vojnik/, 13.5.1819., str. 52., red. br. 39.

- ubijen od jednog vojnika (*ucciso da un militare*), M-40, 5.7.1819., str. 53., red. br. 49.

- smrt uslijed ranjavanja lubanje (*ferita nel cranio*), M-19, 4.6.1821., str. 74., red. br. 76.

- ubijen noću u polju (*archibuggiata in campagna in tempo di notte*), M-29, 30.8.1830., str. 150., red. br. 88.

- smrt uslijed slučajnog pucnja (*colpo accidentale di schioppo*), Ž-55, 2.7.1831., str. 160., red. br. 104.

- pretpostavka da se radi o nasilnoj smrti utapanjem u Salvamani (*presunta violenza con cui fu annegata in Salvamana*), Ž-21, 14.8.1831., str. 160., red. br. 114.

- čovjek ubijen u šumi, tijelo u raspadajućem stanju nađeno nakon 13 dana, spaljeno, a prah pokopan na licu mjesta (*fu ucciso in Bosco a tradimento poco distante da Marricchio li 30. Aprile e trovato li 13. Maggio puzzolente, il cadavere fu abbruciato, e sepolte colà le ceneri*), M-39, 13.5.1833., str. 175., red. br. 78.

- čovjek nađen ubijen u blizini lokve Gardin, na poštanskoj cesti, pokopan nakon stručne ekspertize (*trovato ucciso sopra il Lago di Gardin sulla strada postale e sepolto li 21. novembre dopo il riconoscimento delle ferite e morte*), M-55, 20.11.1833., str. 180., red. br. 155.

- ubijen puškom (*archibuggiata*), M-55, 24.1.1834., str. 3., red. br. 11.

- smrtno ranjen u donjem dijelu trbuha (*ferita mortale al basso ventre*), M-40, 26.1.1834., str.3., red. br. 12.

- smrt nastupila kao posljedica nenamjernog ranjavanja (*confunzione di forze fisiche per ferite ricavute!! da un improvviso e spontaneo scarico di canone*), M-28, 25.2.1835., str. 15., red. br. 28.

- nasilna smrt (*da morte violenta*), M-31, 28.2.1841., str. 109., red. br. 55.

- ubojstvo (*da ferimento cagionato per opera d'altrui*), M-18, 14.10.1841, str. 115, red. br. 130.

- ubojstvo (*da uccisione*), M-62, 25.9.1844., str.152., red. br. 168.

-ubojstvo (*da uccisione*), M (godine se ne navode) /sluga iz Filipane/, 2.6.1847., str. 186., red. br. 63.

- čovjek nađen ubijen na području župe Fažana i on-

dje pokopan (*trovato morto da uccisione nella Prrocchia di Fasana e colà tumulato*), M-28, 6.8.1847., str. 189., red. br. 93.

- umro četiri dana nakon ranjavanja (*da uccisione dopo quattro giorni deceduto*), M-46, 30.12.1847., str. 194., red. br. 198.

- ubijen (ucciso), M (*godina se ne navodi*), 4.7.1848., str. 203., red. br. 84.

- ubojstvo (*uccisione*), M-21, 23.10.1848., str. 209., red. br. 146.

- teško ranjavanje glave (*grave ferimento al capo*), M-36, 16.6.1852., fol. 17r, red. br. 55.

- smrtno ranjen u glavu (*uccisione per ferita nella testa*), M-77, 7.7.1856., fol. 55v, red. br. 66.

- ubijen (*ucciso*), M-60, 31.8.1856., fol. 57r, red. br. 95.

- ubijen (*ucciso*), M-48, 18.9.1857., fol. 64r, red. br. 97.⁶⁴

- ubijen puškom (*archibugiata*), M-45, 5.5.1858., fol. 70v, red. br. 67.

- ranjen bodežem i sječivom (*ferita d'arma da punta e da taglio*), M-38, 9.8.1858., fol. 73r, red. br. 104.

- ranjen vatrenim oružjem (*in seguito ad una ferita ricevuta d'arma da fuoco*), M-49, 11.7.1862., str. 47., red. br. 81.

- Tragičan slučaj: Pietro Desanti pok. Tomasa, ubio svoje posvojitelje, strica Domenica Desantija pok. Mattea, i ženu mu Mariu, rođenu Gorlato, pok. Domenica (*Amen-due barbaramente trucidati dal proprio nipote, adottato da quest'infelici in figlio, e costituito erede universale, di nome Pietro Desanti fu Tomaso*), Ž-57, umrla 30.8, M-69, umro 2.9.1862., str. 50., red. br. 100 i 101.

- smrtonosna rana nanesena vatrenim oružjem (*ferita mortale d'armi da fuoco*, M (godine se ne navode), 29.12.1862., str. 54., red. br. 137.

- ubojstvo (*uccisione*), M-26, 17.6.1863., str. 62., red. br. 78.

- Lopov ubijen pri krađi. Župnik o njemu daje vrlo negativno mišljenje: čovjek na vrlo lošem glasu, poznati lopov, za života je prezirao sakramente, ubijen pri krađi te stoga lišen crkvenog pokopa (*vir pessimae famaе, latro notorius, sacramenta contemnens in vita, occisus in furto et ideo ecclesiastica sepultura privatus*), M-38, 11.8.1863., str. 66., red. br. 106.

⁶⁴ S obzirom na dvojako značenje riječi *nipote* u talijanskom jeziku: **nećak** i **unuk**, nije nemoguće da se radi o unuku, a ne o nećaku. Ovi su ga posvojili i imenovali univerzalnim baštinikom.

- ranjen u predjelu trbušne šupljine (*comossione !!! di viscere e ferita*), M-18, 14.6.1865., str. 97., red. br. 64.
- traumatska povreda (*lesione traumatica*), M-68, 20.8.1866., str. 118., red. br. 114.
- ubijen na putu vatrenim oružjem (*arma ignis occisus in via*), M-47, 21.9.1869., str. 179., red. br. 122.
- Još jedna tragedija: Antonio Biasiol pok. Domenica, okrutno ubijen od vlastita očuha Antonija Manzina pok. Mattea (*crudelmente ucciso da proprio padrigno ...*), M-16, 21.11.1869., str. 183., red. br. 156.
- ubijen neprijateljskom rukom (*per manum inimicam mortuus*), M-22, 1.8.1870., str. 203., red. br. 163.
- žena ubijena hicem u trbuh (*vulnus in ventrem vi cuius statim mortua est*), Ž-75, 11.7.1871., str. 231., red. br. 128.
- ranjen (*vulneratus*), M-18, 17.8.1874., str. 308., red. br. 125.
- rana (*vulnus*)⁶⁵, M-27, 30.9.1874., str. 310., red. br. 148.
- nehотиčno zadana rana (*vulnus involontarium*), M-24, 23.2.1875., str. 320., red. br. 29.
- ubijen (*occisus*), M (godine se ne navode), 2.7.1875., str. 328., red. br. 103.
- rane (*vulnera*), /radi se o vojniku/⁶⁶, M-26, 22.10.1875., str. 343., rbr. 150.
- ubijen (*occisus*), M-24, 8.12.1875., str. 345., red. br. 173.
- rana (*vulnus*)⁶⁷, M-34, 1.1.1878., str. 387., rbr. 1.
- ubojstvo (*occisio*), M-28, 1.8.1879., str. 422., red. br. 73.
- ubojstvo (*occisio*), M-27, 27.8.1879., str. 425., red. br. 95.
- ranjen (*vulneratus*), M-29, 24.6.1881., str. 480., red. br. 65. /sin ubijenog pod red. br. 68/.
- ranjen (*vulneratus*), M-30, 25.6.1881., str. 480., red. br. 67.
- meningitis kao posljedica ranjavanja (*meningite vulnerum causa*), M-61., 4.7.1881., str. 480., red. br. 68. /otac ubijenog pod red. br. 65/.
- ubijena (*occisa*), Ž-41 (udovica), 24.10.1881., str. 484., red. br. 113.

65 Premda se ne navodi da se radi o ranjavanju pretpostavljam da je i ovdje riječ o smrti kao posljedici ranjavanja.

66 Vjerojatno je i ovdje riječ o ubojstvu.

67 Ne navodi se decidirano da se radi o ubojstvu, ali vjerojatno jest ubojstvo.

- ranjen (*vulneratus*) M-25, 27.12.1881., str. 486., red. br. 137.
- traumatska povreda (*lesio traumatica*), M-41, 20.5.1882., str. 496., red. br. 63.
- ubijen nesretnim slučajem (*occisus accidentaliter*), M-48, 21.11.1882., str. 510., red. br. 173.
- nasilna smrt (*mors violenta*), M-25, 16.5.1887., str. 643., red. br. 117.
- ubijen (*ucciso*), M-58, 8.7.1889., str. 702., red. br. 82.
- ubijena od vlastita sina (*occisa a filio Francisco*), Ž-61, 20.3.1891., str. 745., red. br. 36.
- ubijen (*occisus*), M-24, 27.11.1892., str. 780., red. br. 161.
- ubijena (*occisa*), Ž-69, 11.3.1893., str. 788., red. br. 50.

Na par mjesta nalazimo *vulnus in capite* ili *in ventre*, ali to ne mora biti ubojstvo, osim tamo gdje se navodi da je osoba odmah (*statim*) umrla.

Izvršenje smrtno kazne

Na tri smrtno kazne (*morte violenta di supplicio*), izvršene 31.12. 1817. (M-38, M-22. i M-23., str. 32., red. br. 218, 219 i 220.

Smrt u vodnjanskom zatvoru

U vodnjanskom zatvoru umro je 7.10.1818. zatvorenik (*morto in queste pubbliche carceri*) /M-33/. Budući da je kbr. 155, a jednog od osuđenika na smrt br. 64 (vidi red. br. 220/1817.) pretpostavljam da se radi o istom zločinu.

U istom zatvoru umro je 14.1.1818. zatvorenik (M-54). Kao uzrok smrti navodi se bijeda (*miseria*) /str. 32, red. br. 7/ što može ukazivati na nehumane uvjete u tom zatvoru.

Smrt u koparskom zatvoru

U tom je zatvoru 31.8.1817. umro zatvorenik iz Vodnjana (M-60), kućni broj se ne navodi, str. 24, upis bez br. između r. br. 131. i 132.

Samoubojstva počinjahu uglavnom muškarcima. Samoubojice se pokapaju bez svećenika i izvan zidina groblja. Iznimno, crkveni pogreb i pokop unutar groblja odobrava se onima za koje se pouzdano znade da su psihički bolesnici.

Ž-50 (udovica), 7.7.1819., str. 53., red. br. 50 – pretpostavka da se radi o samoubojstvu (*asserto suicidio*).⁶⁸

M-51, 2.12.1821., str. 88., red. br. 139 (*suicidio*)

Ž-44 (udovica), 10.2.1836., str. 25., red. br. 20. – samoubojstvo vješanjem (*si appiccò da se sola*) /pokopana izvan groblja/.

M-32 (vojnica), 2.9.1837., str. 47., red. br. 141. – prezeo si grlo radi užasne vrućice (*si tagliò la gola per una terribile !!! febre infiammatoria*).⁶⁹

Dvostruko samoubojstvo. Izvršila su ga dvoje mladih. Pretpostavka je da su to učinili, jer im djevojčini roditelji nisu dozvolili vjenčanje.

Dogodilo se to 3. lipnja 1839. Djevojka, *Rosina Antonia Prencis, kći Giovannija pok. Mattea, i Francesche Benussi pok. Mattea* (21 god.), a mladić *Marco Antonio Patella, sin Kamila* (25 god.), iz Motovuna. Isti je tri mjeseca stanovao u djevojčinoj obitelji (ne navodi se u kojem svojstvu, vjerojatno kao najamni radnik – sluga). On je samoubojstvo počinio u 10 sati ujutro, a ona u jedanaest. Pokopani su 5. lipnja, on u blizini poljske crkve sv. Lucije, a ona u blizini crkve sv. Blaža, str. 81, red. br. 77. i 78.⁷⁰ Očito je i pokapanje na dva različita, prilično udaljena mjesta, bila posmrtna kazna za njihov čin.

M-47. 8.7.1862. Župnik je u rubrici o primljenim sakramentima umirućih napisao: *Come visse così morì (kako je živio tako je i umro)*, str. 47., red. br. 80.

M-68, 1.5.1868. *samoubojica-manijak (suicida-maniacus)*.⁷¹

M-19, 4.9.1870., *nenamjerni samoubojica (suicida involuntarius)*, str. 206., red. br. 196.⁷²

68 U prvoj se knjizi ne navodi radi li se o crkvenom pogrebu ili ne.

69 Navodi se da je pokopan na groblju po odredbi vojnog liječnika i po zapovjednikovu naređenju (... *in questo cimitero per ordine del Medico militare e per comando del Signor Major.*). Očito je, dakle, da je obavljen crkveni pogreb, uz pretpostavku da je od bolova odnosno vrućice, poludio.

70 Za njega se navodi: *Suicida combinato. Fu sepolto 5. Giugno esternamente a S. Lucia, presso alla chiesa campestre. Da tre Mesi già che soggiornava appresso Giovanni Prencis fu Matteo.*

71 Crkveno je pokopan, jer radi naravi bolesti nije bio svjestan svog čina.

72 I on je imao crkveni ukop, jer je župnik dobio informaciju da samoubojstvo nije bilo namjerno.

M-38, 15.7.1884., str. 559., red. br. 108.

Ž-19, 15.7.1884., str. 559., red. br. 109.

Ukop

I. Broj rođene djece,
broj umrlih i djece umrle
do navršene 7. godine
života od 1815. do 1833.

Ukop se, u pravilu, obavljao dva dana nakon smrti, čak i u slučajevima teških zaraznih bolesti, kakva je npr. bila *kolera*. Ipak, bilo je i iznimaka, jer nije postojala mrtvačnica, pa se događalo da liječnik naredi pokop istog dana, te ovisno o naravi bolesti, posebno ako je tijelo bilo u raspadajućem stanju, vjerojatno zbog dekubitusa ili sličnih pojava (*per motivo della qualità della malattia e per mancanza di Capella ad uso de Morti*). Odobrenje za ukop davao je i mrtvozornik (*visitatore dei morti*). Barem tridesetih godina mrtvozornik je bio Antonio Licini.

Godina	Rođeni	Umrli	Umrli istog dana ili mrtvo-rođeni	Umrli do navršene 1. god. života	Umrli do navršene 7. g. ž.	Ukupno do 7. g. ž.	Postotak umrlih do 7. g. ž. u odnosu na br. umrlih
1815.	38 ⁷³	38 ⁷⁴	0	16	5	21	55,26%
1816.	160	132	2	46	28	76	57,57%
1817.	137	228	2	51	58	111	46,63%
1818.	123	178	1	56	22	79	44,38%
1819.	217	125	3	49	16	68	54,40%
1820.	171	127	4	41	23	68	53,54%
1821.	164	147	5	31	25	61	41,49%
1822.	211	155	13	47	45	105	67,74%
1823.	135	114	4	38	16	58	50,87%
1824.	215	132	8	31	25	64	48,48%
1825.	161	131	7	33	18	58	44,27%
1826.	176	123	3	32	25	60	48,78%
1827.	161	127	3	44	29	76	59,84%
1828.	187	122	6	52	12	70	57,37 %
1829.	181	208	8	62	63	133	63,94%
1830.	196	164	6	40	35	81	49,39 %
1831.	170	167	7	36	38	81	48,50%
1832.	184	157	5	57	23	85	54,14%
1833.	171	173	8	37	15	60	34,68%
Ukupno:	3158	2748	95	799	521	1415	51,49%

73 Podatak se odnosi na razdoblje od 1. listopada do 31. prosinca 1815.

74 Podatak se odnosi na navedeno razdoblje.

Iz navedene tablice vidljivo je sljedeće:

1. U razdoblju od 1816. do 1833., sve uključivo,⁷⁵ od 2.710 umrlih, umrlo ukupno 1.394-ero djece do navršene 7. godine života (51,43%).

2. U istom razdoblju rođeno je ukupno 3.120 djece (prosječno 175,44 djece godišnje), te postotak djece umrle do navršene 7. godine u odnosu na broj rođene djece u navedenom razdoblju iznosi 44,76%.

II. Broj rođene djece, broj umrlih i djece umrle do navršene 7. godine života od 1860. do 1893.

Godina	Rođeni	Umrli	Umrli istog dana ili mrtvo-rođeni	Umrli do navršene 1. god. života	Umrli do navršene 7. g. ž.	Ukupno do 7. g. ž.	Postotak umrlih do 7. g. ž. u odnosu na br. rođenih
1860.	162	149	10	31	26	67	44,96%
1861.	227	224	12	63	61	136	60,71%
1862.	199	137	4	30	18	52	37,95%
1863.	226	169	6	39	35	80	47,33 %
1864.	186	151	5	35	30	70	46,35%
1865.	184	176	6	44	38	88	50,00%
1866.	178	173	4	50	21	75	43,35%
1867.	218	202	10	55	34	99	49,00%
1868.	185	207	4	56	71	131	63,28%
1869.	235	171	7	40	35	82	47,95%
1870.	219	300	6	65	80	151	50,33%
1871.	239	236	8	66	62	136	57,62%
1872.	251	220	8	54	64	126	57,27%
1873.	232	264	11	61	56	128	48,48%
1874.	269	205	10	58	40	108	52,68%
1875.	249	184	2	57	33	92	50,00%
1876.	291	163	5	49	29	83	50,92%
1877.	247	181	3	66	50	119	65,74%
1878.	238	275	8	81	73	162	58,90%
1879.	281	216	7	71	43	121	56,01%
1880.	210	224	5	50	61	116	51,78%
1881.	265	137	8	41	15	64	46,71%
1882.	279	187	5	47	49	101	54,01%
1883.	250	258	5	78	96	179	69,37%
1884.	252	239	6	68	50	124	51,88%
1885.	263	183	5	63	32	100	54,64%
1886.	242	208	3	59	48	110	52,88%
1887.	262	250	4	52	98	154	61,60%
1888.	244	247	3	73	65	141	57,08%
1889.	231	167	2	56	27	85	50,89%
1890.	234	256	5	68	70	143	55,85%
1891.	253	202	6	47	56	109	53,96%

⁷⁵ Ovdje izostavljam 1815. godinu, jer podaci za nju nisu potpuni.

1892.	237	172	6	52	28	86	50,00%
1893.	227	156	4	45	27	76	48,71%
Ukupno:	7965	6889	203	1870	1621	3694	53,62%

III. Ukupan broj umrlih i broj umrlih osoba od 80. do 89. godine i od 90. do 96. godine

Godina	Ukupan br. umrlih	od 80. do 90. god. ⁷⁶		od 90 god. dalje ⁷⁷	
		M	Ž	M	Ž
1815. ⁷⁸	38	1	2	0	0
1816.	132	3	1	0	0
1817.	228	1	4	0	0
1818.	178	5	1	0	0
1819.	125	3	0	0	0
1820.	127	0	2	0	0
1821.	147	2	4	0	0
1822.	155	1	3	0	0
1823.	114	1	2	0	0
1824.	132	2	1	0	1
1825.	131	1	3	0	0
1826.	123	0	2	0	1
1827.	127	1	1	0	0
1828.	122	0	3	0	1
1829.	208	1	4	0	0
1830.	164	2	0	0	0
1831.	167	5	0	0	0
1832.	157	0	3	0	0
1833.	173	3	3	0	0
1834.	169	2	3	0	0
1835.	149	1	5	0	0
1836.	165	2	2	0	0
1837.	263	2	2	0	0
1838.	155	1	1	0	1
1839.	198	4	1	0	0
1840.	188	1	5	1	0
1841.	130	1	1	0	1
1842.	143	1	4	0	0
1843.	192	0	1	0	1
1844.	163	0	3	0	0
1845.	122	1	5	2	0
1846.	127	1	1	0	0
1847.	149	6	1	2	0
1848.	207	2	1	0	0

⁷⁶ Od 80 godina uključivo do 90 godina isključivo.

⁷⁷ Od 90 godina uključivo.

⁷⁸ Podatak se odnosi na razdoblje od 1. listopada do 31. prosinca 1815.

1849.	430	8	8	0	0
1850.	143	6	0	0	0
1851.	178	2	1	0	0
1852.	116	4	1	0	0
1853.	154	4	1	0	0
1854.	234	7	2	0	0
1855.	358	6	7	0	0
1856.	138	3	3	0	0
1857.	138	3	0	0	0
1858.	180	0	3	0	0
1859.	134	3	3	0	0
1860.	149	6	5	0	0
1861.	224	4	5	0	0
1862.	137	0	3	0	0
1863.	169	6	4	0	0
1864.	151	1	7	0	1
1865.	176	5	4	1	0
1866.	173	5	7	0	0
1867.	202	4	1	1	0
1868.	207	6	2	0	0
1869.	171	1	0	0	0
1870.	300	4	3	0	1
1871.	236	1	7	0	0
1872.	220	2	3	0	0
1873.	264	5	1	0	2
1874.	205	7	2	0	1
1875.	184	2	6	0	0
1876.	163	2	2	1	0
1877.	181	2	2	1	0
1878.	275	1	7	0	0
1879.	216	5	3	0	0
1880.	224	1	1	0	0
1881.	137	4	3	0	0
1882.	187	2	0	0	1
1883.	258	2	4	0	1
1884.	239	2	3	0	0
1885.	183	4	4	0	0
1886.	208	4	6	1	0
1887.	250	2	6	0	0
1888.	247	2	5	0	0
1889.	167	4	4	0	1
1890.	256	4	2	0	0
1891.	202	5	7	1	0
1892.	172	3	10	0	0
1893.	156	7	9	0	1
Ukupno	14360	218	242	11	15

Dolazimo do sljedećih zaključaka:

1. Od 14.360 umrlih u 79 godina, svega ih je 460 umrlo od navršene 80. do 96. godine, od čega 192 muška i 226 ženskih, što iznosi svega 3,38%.

2. Od navedenog broja osoba umrlih u dubokoj starosti, svega 26 imale su 90 do 96 godina, od čega 11 muških i 15 ženskih, što na ukupan broj rođenih iznosi svega 0,018%.

IV. Broj umrlih osoba
muškog i ženskog spola
prema godinama starosti

Godine starosti	Muški	Ženske	Godine starosti	Muški	Ženske
80 god.	45	58	89 god.	3	8
81 god.	37	35	90 god.	5	6
82 god.	34	35	91 god.	5	4
83 god.	25	30	92 god.	1	1
84 god.	20	22	93 god.	0	3
85 god.	22	18	94 god.	0	0
86 god.	16	18	95 god.	0	0
87 god.	10	11	96 god.	0	1
88 god.	6	7	Ukupno:	229	257

Iz ove tablice zaključujemo sljedeće: prosječna dob muških osoba umrlih u starosti od 80 do 96 godina iznosi 83,58, a ženskih osoba 83,33 odnosno muških i ženskih 83,45.

Listajući, ali i pažljivo promatrajući upise, možemo također zaključiti koliko je bilo zdravstvenog osoblja. Tako zaključujemo već na temelju dosadašnjeg istraživanja, da je Vodnjan imao barem jednog civilnog i jednog vojnog liječnika.

Zanimanja

U matičnoj knjizi umrlih, kao i u drugim matičnim knjigama, nalazimo podatke o društvenom staležu. Nalazimo latinske i talijanske nazive. Najčešće zanimanje je *poljoprivrednik (agricola)*, rjeđe nalazimo status *posjednika (possidens i possidente)*, zatim *zemljioradnik-posjednik (agricola-possidens)*, rjeđe *građanin (civilis)*, *zidar (murarius)*, *zlatar (orefice)*, *drvodjelac (faber lignarius)*, *kovač (faber ferrarius)*, *gostioničar (caupo)*, *krojač (sartor)*, *postolar (sutor)*, *sluga (famulus)*, *služavka (famula)*, *bilježnik (notarius)*, *sudac (iudex)*, *svećenik (sacerdos)*, *liječnik (medicus)* i mnoga druga.

Svakako bi bilo zanimljivo usporediti podatke o društvenom statusu i zanimanju sa dužinom životnog vijeka,

Broj umrlih u vodnjanskoj župi povećavaju vojnici kojih velik broj umire, posebno od zaraznih bolesti, jer su se one sigurno brže širile među tom populacijom, s obzirom na njihov zajednički život. Osim od zaraznih bolesti često je uzrok smrti *skorbut*, što upućuje na slabu i jednoličnu ishranu, a ponekad je uzrok smrti ubojstvo ili utapanje.

U Vodnjanu je od početka kolovoza 1833. godine postojala vojna bolnica. To zaključujemo iz jednog popisa vojnika umrlih u toj bolnici od 4. kolovoza do 12. prosinca iste godine. Popis se nalazi između str. 212. i 213. u MKU 1834-1849. Navodi se da je to popis /vojnika/ umrlih u vojnoj bolnici od njena osnutka. Popis nosi naslov *Principe Leopoldo delle Due Sicilie Regimento N. 22. Ospitale file⁷⁹ di Dignano*. Na popisu je 19 vojnika s naznakom pukovnije, korpusa, čete, zvanja odnosno čina, mjesta i dana rođenja, godina starosti, vjeroispovijesti, bračnog stanja, zanimanja, datuma smrti i vrste bolesti.

Analizirajući podatke iz knjige umrlih 1843.-1849., samo u trogodišnjem razdoblju od 1834. do 1836. naišao sam na upise smrti 74 vojnika (1834. – 16, 1835. – 14 i 1836. čak 44). Gotovo se uvijek radi o raznim zaraznim bolestima s predznakom *febris*.

Ne samo mornaričko groblje u Puli nego i grobovi širom vodnjanskog područja, skrivaju mnoge sudbine mladih ljudi, koji su ovdje služili vojsku i nikada se nisu vratili u svoj kraj. Vojnici koji su umrli u Vodnjanu dolaze iz najrazličitijih krajeva, gradova i sela. Dolaze često iz raznih dijelova Italije, Češke, Moravske, Štajerske, Kranjske, Lombardije, tzv. Austrijskog primorja, iz Dalmacije, Pirana, Buzeta, Premanture itd.

Budući da se u novoj knjizi umrli vojnici više ne spominju, pretpostavljam da je bolnica ukinuta upravo nakon velike epidemije kolere 1849. godine ili pak da se knjiga umrlih vojnika nakon te godine posebno vodi, što je ipak manje vjerojatno. U svakom slučaju ovo se pitanje može istražiti.

Par izdvojenih upisa

Ovdje navodim par upisa za koje smatram da će čitatelju biti zanimljivi:

- Dana 11. rujna 1836. pokopan je Giovanni dr. Tromba, sin Cristofora, župnik, dekan i školski nadzornik, 67 god, umro dan ranije od kapi (fol. 32v, br. 96)

- *Ljekarnik* Domenico Cozzetti, 79 god, neoženjen, umro 5.3.1839.

79 Vjerojatno kratica za *filiale*.

pokopan u crkvi Sv. Nedjelje (*in Santa Domenica*),⁸⁰
ostavio župnoj crkvi u Vodnjanu

1.000 forinti (str. 77, red. br. 152).

- Dana 13. lipnja 1852. nalazimo upis mrtvorodenih trojki bračnog para Cristofora Gropuzzo, od Domenica, i žene mu Martine Pinzan od Francesca (fol. 17r, red. br. 52, 53 i 54).

- Na fol. 62r nalazi se upis smrti biskupa Peteanija, koji je bio zanimljiva osoba, što se vidi iz samog upisa, koji je vrlo detaljan. Peteani je bio visoki intelektualac i vrsni pastoralac te je ostavio duboke tragove u Porečko-pulskoj biskupiji. Treba reći da župnik nije morao upisivati smrt osobe, koja nije bila iz njegove župe. Kada je pitanje biskupa ili pape neki su župnici to činili, ali su to pisali izvan redovitog rednog broja, tako da je ovaj upis unesen između rednog broja 59 i 60. Ovdje prenosim cjeloviti tekst upisa:

26. Giugno (1857., op. J. J.) moriva in Parenzo l'Illustrissimo e Reverendissimo Monsignore Antonio Peteani Dottore in Sacra Teologia, Canonico Onorario della Cattedrale di Trieste, regio Consigliere di Governo, Commendatore dell'i. r.Ordine Austriaco di Leopoldo, Vescovo di Parenzo e Pola, lasciando di se la più santa ed affettuosa memoria, specialmente per l'effusa sua beneficenza e bontà. Era nato a Gorizia li 13. Agosto 1789, ordinato Sacerdote in Buje Diocesi di Cittanova da quel Reverendissimo Monsignor Vescovo Teodoro Loredan dei Conti Balbi li 4. Ottobre 1812. nominato Vescovo da Sua Maestà Francesco I. Imperatore d'Austria li 25. Giugno 1826, confermato da Sua Santità Papa Leone XII ai 9 Aprile 1827, consacrato ai 24. Giugno anno stesso nella Cattedrale di Gorizia dall'Illustrissimo e Reverendissimo Monsignor Antonio Leonardis e di Veglia Giovanni Antonio Sintich – Prese possesso della Cattedrale di Parenzo li 28. Ottobre 1827. e di quella di Pola ai 9. Maggio 1830. - I suoi solenni funerali ebbero luogo in Parenzo il 1. del seguente Luglio, presedendovi Monsignor Illustrissimo Bartolomeo Legat Vescovo di Trieste e Capodistria, e fu intombato nella capella del Coro nella Cattedrale dedicata a S. Mauro, e stata fatta erigere dal defonto Prelato.

- Jedna zanimljivost: muž i žena umrli istog dana, 4.2.1891. On: Antonio Candido iz Karnije (*Antonius Candido e Forni a Voltri in Carnia*), 90 god. Ona: Ana Cecon,

80 Crkva se nalazi na cesti prema Galižani. Vidi: *Crkva u Istri*, III. Izdanje, priredili Marijan BARTOLIĆ i Ivan GRAH, suradnici: Valter Baldaš, Dragan Domšić, Antun Hek i Antun Merlić, IKD «Juraj Dobrila», Pazin 1999, 165.

81 god. Za oboje ista dijagnoza – paraliza (*paralysis*). Pokopani sutradan. Str. 742, red. br. 17 i 18.

Nešto o liječnicima

Vjerojatno bi se detaljnijim iščitavanjem našlo i nešto podataka o liječnicima. Nalazimo nekoliko upisa smrti liječnika ili članova njihovih obitelji.

- Antonija, kći *Franceska Hödla*, carsko-kraljevskog liječnika (*i. r. medicus*), 5 god, umrla je 27.6.1875. (str. 328, red. br. 102.).

- *Dr. Francesco Benussi*, kotarski liječnik-fizik (*medico fisico distrettuale*). Nalazimo ga kao liječnika koji daje dozvolu za ukop, kao npr. 16.8.1826. u jednoj sačuvanoj potvrdi. Umro je 7.2.1857., 78 god, od kapi (fol. 59v, red. br. 19). Navodi se da je *kotarski liječnik – fizik u mirovini*.⁸¹

- *Dr. Francesco Antonio* Bradamante pok. Giorgia, 82 god, umro 22.6.1831. (str. 160, red. br. 101).⁸²

- *Dr. Antonio Fachinetti*, liječnik (*medicus*), 91 god, umro 9.5.1865. (str. 96, red. br. 51). Stanovao je u Kraljevici. Bio je također kirurg.

Za vojnike je radio vojni liječnik, a naišao sam samo na jedno ime:

- *Dr. Ludovik Bobov*, carsko-kraljevski vojni liječnik (*i. r. medicus militaris*), 67 god. umro 6.11.1888. (str. 688, red. br. 217).

Župnici

Na kraju nešto i o župnicima koji su pisali ove knjige:

- *Giovanni Tromba*, doktor svetog bogoslovlja. Od početka knjige (4.10.1815.) potpisuje se kao *župnik*, a od 2.2.1820. kao *župnik i prepozit kaptola*. Umire 10.9.1836.

- Nakon njega je upravitelj župe kanonik *Tommaso Belci*, koji se tako posljednji put upisuje na kraju listopada 1839.

- Nasljeđuje ga kanonik *Pascale Furlani*, također kao upravitelj župe. On 1.7.1846. predaje dužnost novom župniku.

- *Giseppe Angelini*, župnik i dekan, preuzima župu 1. srpnja 1846. Od ožujka 1851. potpisuje se također kao

81 Oženio se 1806. s Marijom Coppe pok. Mate, iz Labina.

82 Ne navodi se čega je doktor, ali se vjerojatno radi o liječniku, jer bi se inače navelo znanstveno područje.

Jakov Jelinčić
**Matične knjige
umrlih važan izvor
za povijest zdravstva
(Primjer matičnih knjiga
umrlih župe Vodnjan
od 1815. do 1893.)**

kanonik. Ostaje na mjestu župnika i dekana do 1.1.1860. kada odlazi u Poreč na mjesto kanonika pokorničara.⁸³

- Nasljeđuje ga *Pietro Mitton*, najprije kao *upravitelj župe*, od 1.1.1860. a od 20.11.1862. do 9.4.1863. potpisuje se kao *upravitelj župe i prodekan*. Od 17.6.1863. do 31.12.1871. kao župnik i dekan, a dalje, do kraja knjige, tj. do kraja 1893. kao *kanonik, župnik i dekan*.

83 Bilješka na kraju knjige umrlih 1850.-1859: *l. gennaio 1860. finisce l'amministrazione del Paroco - Decano e Canonico Onorario di Pola Giuseppe Angelini, che passa (!) Canonico Penitenziere nel Capitolo Cattedrale di Parenzo e il presente libro vien consegnato al Sa. Don Pietro Mitton destinato Amministratore parrociale.*

MATIČNE KNJIGE UMRLIH VAŽAN IZVOR
ZA POVIJEST ZDRAVSTVA
(Primjer matičnih knjiga umrlih župe Vodnjan od
1815. do 1893.)

Ključne riječi: matične knjige, Vodnjan, zdravstvo

Matične knjige umrlih daju nam ne samo sliku stanja zdravlja u jednom mjestu, već često i sliku socijalnog stanja, jer je vidljivo koliko ljudi dugo žive, da li živi duže bogatiji ili siromašniji sloj, govore nam o epidemijama, raznim zaraznim i nezaraznim bolestima i sl. U svakom slučaju, istraživanje ovog segmenta mikro povijesti, nemoguće je bez matičnih knjiga umrlih.

I REGISTRI DEI MORTI COME IMPORTANTE
FONTE PER LA STORIA DELLA MEDICINA
(Esempio dei registri dei morti della parrocchia di
Dignano d'Istria tra il 1815 ed il 1893)

Parole chiave: registri, Dignano d'Istria, sanità

I registri dei morti offrono non solo l'immagine dello stato della salute in un determinato luogo, bensì frequentemente anche il quadro dello stato sociale, perché forniscono il dato riguardante la longevità, se siano più longevi i ricchi o i poveri, indicano il divulgarsi di epidemie, contagi, malattie ecc. In ogni caso, lo studio di tale segmento della microstoria sarebbe impossibile senza i registri dei morti.

Jakov Jelinčić
**Matične knjige
umrlih važan izvor
za povijest zdravstva
(Primjer matičnih knjiga
umrlih župe Vodnjan
od 1815. do 1893.)**